

WALDEMAR KOWALSKI, DANIEL OLSZEWSKI, *Parafia Trójcy Świętej w Jędrzejowie na tle dekanatu. Zarys dziejów*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2003, ss. 418, il. 53, map 4, tab. 56.

Rosnąca w ostatnim czasie liczba prac poświęconych dziejom poszczególnych parafii wzbogacona została o nową, cenną pozycję. Publikacja powstała dzięki inicjatywie aktualnego proboszcza i społeczności lokalnej.

Część pierwszą, do rozbiorów, opracował W. Kowalski, drugą, prezentującą parafię jędrzejowską w XIX i XX w., D. Olszewski. Autorzy wykorzystali różne zespoły akt z Archiwum Diecezjalnego w Kielcach, Archiwum Skarbu Koronnego w AGAD, Archiwum Kapituły Katedralnej i Kurii Metropolitalnej w Krakowie, Archiwum Państwowego w Radomiu, Archiwum Parafialnego w Jędrzejowie, Biblioteki Jagiellońskiej, Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu i Kancelarii Kieleckiej Kurii Diecezjalnej.

Na podstawie wymienionych źródeł możliwe było omówienie zagadnień dotyczących świątyni i jej wyposażenia, zaplecza materialnego duchowieństwa i świeckiej służby kościelnej, funkcjonowania świeckich organizacji społecznych, w tym bractw religijnych, szkół oraz różnych form opieki nad ubogimi. Z kwestii szczegółowych interesująco przedstawiają się wzajemne relacje między ludnością miasta i okolicznych wiosek oraz gospodarcze znaczenie klasztoru i konwentu dla rozwoju stosunków między klerem a korporacją miejską.

Parafia istniała przed 1149 r., pod wezwaniem św. Andrzeja, następnie do 1762 r. pod wezwaniem św. Katarzyny Aleksandryjskiej, by od końca XVIII w. nosić *patrocinium* Św. Trójcy. Miasto Jędrzejów należało do lepiej rozwiniętych ośrodków miejskich Małopolski. Położone centralnie w Niece Nidziańskiej, nosiło początkowo nazwę Brzeźnica. Właśnie tu

w latach 1140–1149 biskup wrocławski Jan Gryfita ufundował klasztor cystersów. Świątynia przy klasztorze nosiła prawdopodobnie imię św. Andrzeja Apostoła, od którego osada przyjęła swą nazwę. Działalność gospodarcza cystersów pozwoliła im pomnożyć swój majątek do 66 osad tworzących krąg wsi klasztornych w końcu XIV w. Jeszcze przed 1173 r. biskup Gedko powołał dekanat jędrzejowski; jest to kolejne świadectwo gęstego zaludnienia tych terenów i rozwoju sieci parafialnej. Początki Jędrzejowa — miasta sięgają 1274 r., kiedy to Bolesław Wstydlivy zezwolił klasztorowi jędrzejowskiemu na lokację nowej osady, na prawie średzkim. Rozwój gospodarczy miasta i okolic ugruntował znaczenie Jędrzejowa jako ważnego regionalnego centrum rzemiosła i handlu w okresie staropolskim. Jednym z ważniejszych aspektów życia codziennego była opieka nad ubogimi. W miejscowym szpitalu fundowanym w 1526 r. przebywało na początku XVII w. 15 ubogich. Jednak z końcem XVIII w. szpital podupadł. Po trzecim rozbiore Polski Jędrzejów znalazł się w granicach zaboru austriackiego, następnie Księstwa Warszawskiego, wreszcie Królestwa Polskiego. Duże znaczenie dla miejscowej społeczności miało oddanie do użytku w 1885 r. kolei żelaznej łączącej Dęblin z Dąbrową Górniczą. Miasto przeżyło wówczas rozwój handlu i budownictwa przemysłowego. Przez cały okres zaborów decydujące znaczenie dla Jędrzejowa miały wielostronne kontakty z Kielcami będącymi centrum diecezji i siedzibą guberni.

Omawiana książka w dużej mierze uzupełnia niekompletny stan badań nad przeszłością Jędrzejowa i najbliższej okolicy (zwłaszcza w okresie staropolskim).

P. Kardyś